D. D.

DISSERTATIO BOTANICO-MEDICA

DE
VIOLA
IPECACUANHA,

QVAM,
Venia Experient. Facult. Medicæ,
In Reg. Acad. Upſalienſi,

PRÆSIDE

Viro Nobiliſſ. atque Generoſiſſimo

D:NO DOCT. CAROLO V. LINNÉ,

S. R. M. ARCHIATR. EQ. AUR. DE STELLA POL. MED. ET BOTAN. PROF. R. O. ACAD. PARIS. PETROPOL. IMPER. N. C. HOLM. UPS. LOND. ANGL. FLOR. BEROL. MONSP. TOLOS. BERN. EDINB. ROTER. NIDROS. CELL. PHILADELPH. ZELAND. MEMBRO. ET EDINB. ASS.

Publicæ Ventilationi Offert

AUCTOR

DANIEL WICKMAN,
Caroli-Coronenſis.

In Aud. Carol. Major. d. 16. Decembris, 1774.
Horis A. M. Solitis.

UPSALIÆ,
Typis EDMANNIANIS.

S:Æ R:Æ M:TIS
SUMMÆ FIDEI VIRO,
REGIS REGNIQUE SVECIÆ
SENATORI,
ACADEMIÆ UPSALIENSIS *CANCELLARIO,*
OMNIUM ORDINUM REGIORUM
EQUITI ET *COMMENDATORI,*
EXCELLENTISSIMO ILLUSTRISSIMOQUE
COMITI AC *HEROI*
DOMINO CAROLO
RUDENSCHÖLD,

SACRUM.

Lectori.

Nemini mirum videatur, me hoc tritiſſimum Medicamentum, Ipecacuanham, quod omnibus Medicis notum eſt & quotidie uſurpatur, diſſertatione Academica illuſtrare voluiſſe, præſertim cum nihil fere dicere queam, quod non a multis Medicis & Materiæ medicæ ſcriptoribus, iisque doctiſſimis, dictum ſit prius. Adeo enim hoc eſt efficax atque heroicum, utpote quod, rite adhibitum, rariſſime ſpem fallit; unde mihi digniſſimum videtur, quod præ aliis multis excolant & ratione originis explorent Medicinæ alumni. Hoc igitur pharmacum, huc usque a Botanicis ſatis neglectum, neque adeo omnibus adcurate cognitum, breviter deſcribere conſtitui.

De prima Ipecacuanhæ origine ſeu detectione non o- peroſe diſſeram, cum hanc optimus materiæ Medicæ ſcriptor *Geoffroi Mat. med. tom. 2. p. 89.* adeo dilucide expoſuerit, ut non niſi pauciſſima addenda videantur: "Ipecacuanha, inquit, eſt præſtantiſſimum Dy- "ſenteriæ remedium, in novo orbe repertum, circa me- "dium ſeculi præteriti; deſcriptum fuit a *Guilielmo Piſo-* "*ne* in ſua Indiarum hiſtoria, a quo tum & a *Marcgra-* "*vio* e Braſilia in Europam delatum fuerat. Altis tamen "tenebris obſitum, & in Gallia noſtra incognitum re- "manſerat, ad annum circiter 1672, quo cum *D. Legras* "Medico, qui ter Americam peragraverat, Lutetiam "pervenit. Verum illius virtute nondum comperta ſatis, "per plures annos oblivioni traditum fuerat, usque dum "circa annum 1686, a peregrino quodam mercatore *Gar-* "*nerio* dicto, iterum huc allatum eſt. Cum autem vires "illius ſingulares ab hoc mercatore prædicarentur, ab *A-* "*driano Helvetio*, Facultatis Rhemenſis Medico, in uſum "feliciter evocatum eſt; ab eoque tantum theſaurum ſibi "& civibus comparare voluit *Ludovicus Magnus*, cujus "munificentia publici juris factus eſt Ipecacuanhæ uſus.

Plures Ipecacuanhæ conſtituit ſpecies, Fuſcam, Albam, Peruvianam ſeu Cineream, quibus addit Virginianam, Canadenſem & Americanam. Improprie dictas Ipecacuanhas, ut *Virginianam* ſeu Spiræam trifoliatam, *Canadenſem* ſeu Euphorbiam ipecacuanham & *Americanam* ſeu Pſoraleam glanduloſam lubens prætereo,

Fuſca-

Fuſcam tantum explicaturus ipecacuanham in pharmacopoliis noſtris ordinariam.

Deſcriptio.

Radix eſt filiformis, ſubannulata, annulis elevatis aſpera, pulpoſa, dilute fuſca vel cinerea, friabilis, reſinoſa, nervo medullari longitudinali, denſa & dura.

Ex America auſtrali nempe Braſilia, Peru & Mexico quotannis magna copia in Europam aſportatur.

Botanica.

Ad plantam hanc recte cognoſcendam Botanici recentioris ævi multam adhibuerunt operam, cum deſcriptio & delineatio Marcgravii ſeu Piſonis inſufficientes parum lucis adferant.

Marcgrav. braſil. p. 17. Ipecacoanha.
Piſo braſ. p. 101. Ipecacuanha. Uterque & Marcgravius & Piſo flores ipſi albos tribuit & baccas rubras aut fuſcas, eandemque ponit uterque figuram.
Rajus in hiſtoria 1. p. 669. hanc exiſtimat *Paridis* ſpeciem.
Plukenet. alm. p. 288. Periclymenum parvum.
Moris. hiſt. 3. p. 535. Loniceræ ſpeciem faciunt: nemini ex his forte fuit viſa.

N. D. Præſes in *Horto Cliffortiano* p. 486. OURAGOGA: Specimen reperit Ipecacuanhæ exſiccatum, quod ibidem ita deſcribitur: *Cal.* Perianthium quinquepartitum, laciniis lanceolato-linearibus, æquale, perſiſtens. *Cor.* quinquefida. *Stam.* quinque. *Piſt.* Germen intra calycem & corollam. *Styli* numero incerti. *Per.* Bacca ſubrotunda, unilocularis, calyci inſidens, umbilicata. *Sem.* tria, oſſea, hinc gibba; inde angulata, approximata in globum, unilocularia, ſingula ſex ſulcis exarata. *Radix* longiſſima. *Caulis* rariſſime ramoſus, decumbens, inferne nudus. *Folia* verſus apicem caulis oppoſita, obverſe ovata, utrin-

que acuta, ſcabra, ſubtus pallidiora, duorum pollicum latitudine, internodiis caulis vix pollicis longitudine.

Barrer. æquin. p. 113. VIOLA grandiflora, Veronicæ folio villoſo. Hic primus eſt, qui ad genus VIOLÆ eam retulit, cujus hæc eſt deſcriptio: "Planta hæc, "cujus hactenus ignotus exſtitit character, adeo quoad "partes ſuas eſſentiales VIOLÆ eſt ſimilis, ut hanc ab il-"la ſeparandam non crediderim. *Flos* ejus albus, tripe-"talus: Petala duo ſuperiora, alarum nomine haud ine-"pte inſignienda, ſunt admodum anguſta, pollicaria, fal-"cata, ſe uniendo labium emarginatum referentia, & fe-"re penitus intra calycem incluſa. Petalum inferius ma-"ximum, unum digitum & duas lineas in latitudinem, "ſeptem vero lineas in altitudinem protenditur; inſertum "fundo calycis cauda quinque lineas longa, antrorſum ca-"dit collaris inſtar, ſeparatum autem a ceteris floris par-"tibus, faciem quodammodo tuditis præ ſe fert. Calyx "parvis obſitus eſt pilis, ad baſin usque in partes quin-"que, longitudinis fere quinque linearum diviſus, & Pi-"ſtillum quatuor lineas longum, tectum ſtaminibus flaviu-"ſculis, parvas antheras geſtantibus. Marceſcente flore, pi-"ſtillum hocce fructus evadit ſeu Capſula ovalis, acumi-"nata, primum viridis, poſtmodum albida, quæ matu-"reſcens in tres partes ad apicem dehiſcit & ſemina plu-"ra, parva, alba, rotunda, ſeminibus Oxyos luteæ ſimilli-"ma habet. Folia plantæ hujus venis eleganter intexta "& pilis tam circa margines quam ſubtus conſperſa, fo-"liis Pulegii comparat Piſo, ſed accedunt propius ſimili-"tudine ad folia Veronicæ maſculæ. Leniter agit hæc "planta, ut teſte ipſo Piſone eam infantibus atque foemi-"nis uterum geſtantibus propinare liceat.

Allamand, Chirurgus & Botanicus curioſus, qui Surinamum ſæpius adiit, in litteris ad N. D. Præſidem datis, illam ut veram Violæ ſpeciem deſcripſit: *Caulis* eſt fi-

lifor-

liformis, ſerpendo ſcandens ſepes. Folia alterna, remota. *Pedunculi* ſolitarii, uniflori, articulati, incraſſati: *Bracteis* 2, minutis. *Calyx* poſtice minime protruſus. Corolla alba: Petalum ſupremum incumbens maximum, hinc corolla quaſi ringens galea trifida. Pet. lateralia adſcendentia. Petala infima minora deorſum flexa, horum ſupremum poſtice exit in nectarium ſeu calcar longiſſimum, contortum. *Stamina* 5, horum 3 anteriora ſterilia; 2 poſteriora fertilia.

Vandelli, Profeſſor hiſtoriæ naturalis Ulyſſiponenſis, edidit *Faſciculum 1771. 4:to*, ubi venuſtam exhibet figuram Violæ ipecacuanhæ, ſecundum plantam vivam, quam in horto ſuo ſeminavit atque excoluit. Cum vero hic libellus non ubique forte ſit notus, deſcriptionem heic adjiciam.

POMBALIA ipecacuanha. *Vandell. faſcic. 1771. p. 7. tab. I.*

Habitat in Braſilia. ♄.

Radix fibroſa (ſed diverſam ſatis pingit ab Ipecacuanha officinali), alba, ramoſa.

Caules bipedales, erecti, teretes, læves, ramoſi.

Folia alterna, petiolata, elliptica, argute ſerrata, glabra.

Petioli breviſſimi: *Stipulis* binis, ſcarioſis, lanceolatis, carinatis, ariſtatis, piloſis.

Flores laterales, ſolitarii, pedunculati, cernui, pedunculo foliis multo breviore.

Bracteæ in medio pedunculo binæ, breviſſimæ, lanceolatæ, apice piloſæ.

Calyx pentaphyllus, margine muricatus.

Petala quinque, alba: duo calyce breviora, linearia; duo paulo longiora, reflexa, emarginata; unum maximum, retuſum, latum, baſi gibbum absque calcari, ſubtus pubeſcens. Reliqua vide Vand. l. c.

Ex

Ex omnibus hiſce recentiorum deſcriptionibus patet Ipecacuanham ſpeciem eſſe *Violæ*, ſed diverſas ſimul ſpecies eſſe deſcriptio D. Allamandi & Vandellii monſtrant, unde fortaſſis orta eſt differentia, quam inter Ipecacuanham fuſcam & albam Medici conſtituunt. Interim eundem præſtant effectum, ut in aliis plerumque fit plantarum Generibus & familiis. Novimus etiam ipſas Violas noſtras perennes eandem fere vim vomitoriam radicibus habere inditam, ut infuſæ ἄνω καὶ κάτω ſæpius purgent.

Priorem Ipecacuanham Piſonis & Ouragogam N. D. Præſidis eandem forte ſpeciem eſſe caule decumbente probabile videtur, perinde atque eadem Piſonis & Barreri ſpecies eſt foliis villoſis. Calcar longum corollæ in flore Allamandi (calcari longiſſimo) ſpecies ſine dubio diverſa eſt a Pombalia Vandellii quæ calcari deſtituitur: præterea nec Piſo, nec Marcgravius calcar nominat aut delineat, quod minime præterire potuiſſent ſi illud obſervaſſent. Atque hæc fuit cauſa cur N. D. Præſes in Syſt. Naturæ edit. 13. p. 669 *Ipecacuanham* Barreri a *Viola diandra* Allamandi diſtinxerit.

Violæ maxime adfines ſunt Lobeliis. Lobeliæ illæ quæ a Cel. D. Prof. Bergio Cyphiæ dicuntur habent corollam quinquepartitam ſ. pentapetalam, ut difficulter dignoſcantur Lobeliæ ab iſtis Violis quæ absque calcari ſunt, quales variæ occurrunt Capenſes. Quam venenatæ ſint Lobeliæ, Lobelia longiflora ſuo exemplo docet, de qua Jaquin. Americ. p. 220 *).

Hæc

*) Tota, inquit, planta venenoſiſſima. Interne ſumpta Hypercatharſin creat, nullis remediis cedentem, tandemque lethalem. Equus hanc ſi commederit, rumpi medius fertur, unde Americanis equiorum diſruptor ſeu rebenta Cavallus.

Hæc ipſa qualitas venenata aliquantulum temperata in affine ejus Ipecacuanha operatur. Vomitoria enim & purgantia ſunt naturæ inimica, quæ noxia motibus convulſivis e corpore expellere conatur. Si venenum hoc ſtatim in ventriculo ſolvitur, fit Vomitus: Si vero in inteſtinis tandem ſolutum fuerit, Purgans evadit. Adeoque ubi præſcribitur, evacuantur primæ viæ & ſimul contenta ejiciuntur maligna, quæ in ventriculo hærent.

Geoffroi radicem Ipecacuanhæ fuſcæ duplo majorem *Gummi* quam *Reſinæ* quantitatem continere, ſed vim ejus Reſinoſam potenter, Gummoſam vero leniter agere demonſtrat. Gummoſam quoque partem ad Dyſenteriam curandam plus conferre exiſtimat ille, quam reſinoſam, quod tamen, nec ſine cauſa, in dubium trahitur.

Doſis Ipecacuanhæ communiter a ſcrupulo uno ad drachmam ſemis numeratur; ſed ſæpe longe minori doſi parem exſerit effectum. Sumimus itaque Pulveris ipecacuanhæ ſcrupulum unum aut ultra, Tartari Tartariſati Grana octo, Aquæ fontanæ unciam ſemis, quæ inter ſe miſcentur, unde æger cochlear 1. haurit ad octavam quamque horæ partem, usque dum vomitus ſubſequitur, qui ſic hypercatharſin excitare nequit.

Radicem diu pulveriſatam Pharmacopolæ, ſi conſervare rite voluerint, intra vitra aſſervent clauſa, ne vis præcipua evolet, quin & radix ipſa optime vaſis clauſis aſſervanda. Caveant operarii pharmaceutici, ne, dum in pulverem Ipecacuanha redigitur, pulviſculos volitantes halitu attrahant: ſic enim facile Anginam, Hæmoptyſin, Aſthma, Hæmorrhagiam contrahunt, quæ tamen mala per ſe intra biduum ceſſant.

Radix vomitorium eſt inter detecta hucusque tutiſſimum atque mitiſſimum, unde præ ceteris commen-

dari & tenerrimis etiam infantibus propinari poteſt. Præterea per ſeceſſum leniter purgat, ubi ad inteſtina fuerit perventum.

In diſſertatione de *Purgantibus indigenis*, N. D. Præſes Violas quidem & quasvis violæ radices loco Ipecacuanhæ tentandas proponit. Nemo autem, quantum ſcio, hujus rei experimenta fecit præter Cel. Prof. Bergium, qui optimo eas adhibuit ſucceſſu. Mihi vir Clariſſimus narravit, ſe ex eadem planta tam viva, quam marceſcente, infuſum obtinuiſſe aquoſum, quod mucilaginoſum eſt, odore propemodum aurantiorum, quodque poſt unum vel alterum vomitum etiam alvum purgat. Ex planta vero ſicca infuſum minus mucilaginoſum evadit, minime emeticum & parum laxans.

QUALITAS. *Sapor* hujus radicis eſt nauſeoſus, amaricans & leniter pungens.

VIS. Emetica! ſudorifera; corroborans & adſtringens.

USUS ejus præcipuus fuit atque etiam nunc eſt in *Dyſenteria*, qua graſſante adeo copioſe præſcribitur, ut pharmacopolia hoc remedio plerumque evacuentur. Materiam enim expellit morbificam & ſimul necat contagium, ſine dubio animatum.

In *Febribus* Criticis, Intermittentibus & Exacerbantibus, ad purificandas primas vias apud nos & exteros frequentiſſime uſurpatur, maxime ante uſum pulveris Chinæ, quo felicius vires ſuos exſerat.

Adverſus *Leucorrhoeam* eandem laudat N. D. Præſes in ſua materia medica.

In *Menorrhagia* ſeu Hæmorrhagia uteri ſummo eandem ſucceſſu adhibuit Medicus *S:æ R:æ M:s* D. Doct. *Nicol. Dahlberg*, ad tertiam aut quartam grani partem,

hora

hora quavis tertia aut quarta datam. In *Tuſſi catarrhali* & *phthiſica* etiam eandem extollit in Actis Academiæ Regiæ ſcientiarum Holm. pro A:o 1770. p. 316. Vir ampliſſimus eandem laudibus effert, eo quod expectoratio reddatur facilior, unde morbus mitigatur quamvis non purget. In *Peripneumonia* & *Pleuritide*, refracta doſi, maximo cum fructu Ipecacuanha commendatur.

Confirmat hanc ſententiam Medicus acutiſſimus D. Doct. *Gabr. Lund*, qui ſimul teſtatur pulveris Ipecacuanhæ gr. *ij* aut *iij*, admixti Theriaci ſcrup. ſemis ad formam boli, quod tertia qualibet hora propinatur Phthiſicis, qui *Diarrhoea colliquativa* laborant, optatum plerumque præſtare effectum.

In *Tuſſi convulſiva* infantum, quæ ut lues epidemica ſemper infantibus hoc morbo nondum vexatis eſt contagioſa, eximium hæc etiam præſtat effectum. Inter præparata, quæ ex hac in pharmacopoliis proſtant, maxime commendatur Tinctura ipecacuanhæ pharm. Edinb. quæ & ſimplici methodo eſt confecta & infantibus facillime ingeritur. *Doſis* eſt drachma quovis horæ quadrante, donec oritur vomitus. Propinetur autem infantibus, ſub remiſſione paroxyſmi. Qui curationem morbi hujus ulterius cognoſcere cupit, adeat librum Archiatri p. m. Roſén von Roſenſtein de morbis infantum, nec non Aſeſſoris celebratiſſimi Doct. Strandbergii diſſertationem de eodem morbo ſolidiſſimam, actis Academiæ Regiæ ſcientiarum Stockholmenſis Anno 1749 p. 251. inſertam.

Vermibus infantes plerumque infeſtantur. Symptomata, quæ hos comitantur, graviſſima, non exiguam Medico ſolicitudinem injiciunt, maxime ſi convulſiones ſimul adfuerint. Inter remedia huc usque uſitata, quantum mihi notum

eſt,

eſt, vix efficacius & tutius eſt, emetico ex Ipecacuanha, per quod dolores ſæpe & repente quaſi ceſſant. Quamvis per emetica hic morbus radicalitur non tollatur, Medico tamen moram parant fortiora adhibendi anthelmintica. Sæpius obſervatum eſt, vermes per convulſionem emetico factam, ventriculum aut Inteſtina tenuiora deſerere fuiſſe coactos; Interdum etiam deleterio hoc ipſis veneno, debilitati, per alvum ejectos fuiſſe. Vid. *Vogelii diſſert. de uſu Vomitivorum* ad expellendos vermes Gott. 1765.

In primo ſtadio *Rubeolarum* optatum quoque Ipecacuanha præbet uſum, atque in *Aſthmate* præſtantiſſimum eſt remedium, ſi viſcidum tenax pulmonem aut ventriculum gravat.

In hoc vero & ceteris emeticis uſurpandis, plus ſane noxæ quam utilitatis ægro adferimus, niſi natura ipſa, ſapore oris amaro, anorexia, debilitate, inquietudine, Cephalagia & Vertigine atque ad vomitum proclivitate, medicamentum emeticum indicaverit eſſe neceſſarium. *Plethorico*, emetica non niſi poſt venæſectionem ſunt præſcribenda; nec illis unquam porrigenda quorum conſtitutio corporis infirma violentam evacuationem ferre nequit, nec Hæmoptyſi laborantibus neque Hernioſis & quorum ſanguis aut humores ad caput vel ad pulmones tendunt: Gravidis etiam non ſine maxima circumſpectione vomitoria commendamus, probe memores canonis iſtius; *Medicamenta* HEROICA, *in manu imperiti, ſunt uti gladius in dextra furioſi.*